

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ / ARTICLES AND TREATISES

UDC 327(510)
UDC 316.32(510)
<https://doi.org/10.2298/ZMSDN2282181P>
ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

МИРОЉУБИВИ РАЗВОЈ КАО ПРИМЕР
РЕЛАЦИОНИСТИЧКОГ ПОНАШАЊА НР КИНЕ
У СИСТЕМУ ГЛОБАЛНЕ ВЛАДАВИНЕ

СЛОБОДАН ПОПОВИЋ

Универзитет у Београду
Факултет политичких наука
Јове Илића 165, Београд, Србија
slobodan.popovic@fpn.bg.ac.rs

САЖЕТАК: Циљ рада је да се „расклапањем” дискурса мирољубивог развоја анализира постављање и деловање НР Кине у систему глобалног управљања. Раd је састављен из три целине како би се пружио одговор на следеће истраживачко питање: да ли дискурс *мирољубиви развој* има релационистичку употребу у спољној политици НР Кине којом она креира глобалну мрежу партнера и обезбеђује реализацију националних интереса? Први део рада представља теоријски оквир. У грађењу теоријског оквира ослањаће се на релационистичку теорију и теорију моралног реализма међународних односа, као и на теоријски концепт структуралне моћи. У другом делу рада, извршена је анализа идеје глобалног управљања, са освртом на то како НР Кина доживљава и инструментализује ову идеју у својој спољној политици. Трећи део рада садржи анализу дискурса мирољубивог развоја, с фокусом на разлоге његовог увођења у кинеској спољној политици и дипломатији. Истовремено, то ће користити и као основа објашњења његове функције у кинеским мање или више успешно реализованим амбицијама редефинисања односа са међународном заједницом и кинеским постављањем и деловањем у клубу глобалног управљања.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: релационизам, систем глобалног управљања, мирољубиви развој, стратешки кредибилитет, дипломатија

УВОД

Свака држава своју позицију у међународном поретку гради на основу поседоване моћи – економске, политичке, војне, дипломатске, институционалне и идеационе, као и начина на који је користи у изградњи блиских односа сарадње и/или ублажавања последица насталих сукобом интереса са другим међународним партнерима. Такође, у одабиру алатки у процесу глобалног постављања једне државе веома битан фактор представља и како се та иста држава доживљава у међународној заједници народа, што пак директно утиче на број њених блиских савезника, партнера и пријатеља, али и ривала у креирању међународних стандарда пословања и глобалне безбедносне архитектуре.

НР Кина је кроз четири деценије успешном реализацијом експерименталних циљева и пројеката „политике реформе и отварања” постала друга економија света,¹ један од највећих глобалних кредитора и инвеститора, иницијатор и носилац бројних нових међународних финансијских институција и других облика мултилатералних аранжмана, највећи светски увозник нафте, али и један од највећих глобалних загађивача. Сви ови фактори, којима се листа чиниоца кинеског преимућства и ограничења не исцрпљује, могу се посматрати на неколико начина. Најпре, могу се разумети као покретачи који су нагнали Пекинг да активно гради не само нове и редефинише постојеће (поједине) структуре односа, већ и контекст у ком ће сместити те исте структуре односа. Потом, могу се разумети као све активнија кинеска интеграција у међународно друштво, јер она више није изолована и по својим убеђењима самодоволна јединица међународног система. Такође, ово се може разумети и као далекосежност спољно-политичког активизма у планираном израстању НР Кине у глобалну суперсилу. Самим тим, НР Кина се налази у фази развоја у којој је по њу немогуће да буде пасивни посматрач догађаја који се директно тичу њених националних интереса, глобалних по опсегу. Будући да Кина, веома активно из другачијег система вредности у односу на Западни начин ширења демократије и људских права, креира нове и редизајнира постојеће структуре односа, она се од стране Запада дефинише као изазивач по глобалну безбедност. Међутим, имајући на уму да Пекинг гради глобалну позицију моћи у контексту односа у којима се друга страна која није део „хомогенизоване” демократске заједнице поништава као антипод, чини кинеске резултате још грандиознијим. Дакле, можемо претпоставити да један од приоритетних циљева НР Кине у њеној спољној и безбедносној политици јесте ширење мреже међународних партнера, што уједно представља и замајац прихватању НР Кине као глобалне беневоолентне суперсиле, чији ће се национални развој изједначавати глобалном развоју. У истом контексту, шира мрежа, на различитом нивоу и блискости и реципроцитету међународних партнера врши директан утицај на ојачавање кинеског стратешког кредибилитета и ауторитета.

¹ Морамо нагласити и проблем дуга НР Кине који је у 2020. години износио скоро 250% БДП [Reuters 2021].

Када је реч о блискости и реципроцитету, НР Кина као далеко моћнији партнер у већини случајева посредно и/или непосредно ствара структуре односа тако да друга страна, уколико не буде активна, флексибилна и поуздана у односима са Пекингом, постаје пасивни чинилац у кинеској реализацији националних интереса. У том процесу, НР Кина мора бити обазрива да се партнери не осете условљеним, што може резултирати преиспитивањем већ успостављених и нових облика сарадње, а у крајњем случају и стварањем анти-кинеске коалиције. Дакле, с циљем отклањања идеје да је понашање НР Кине „шармантна офанзива” у стварању синоцентричног међународног поретка, Пекинг је покренуо одређене спољнополитичке стратегије и увео бројне дипломатске дискурсе, као што је на пример мирољубиви развој. Уосталом, поједини високи кинески званичници истичу да пошто је један од најважнијих циљева НР Кине да прати стазу мирољубивог развоја, она међународној заједници, у складу са својим разумевањем ствари, сведочи да ће спољне међународне могућности претварати у потенцијале кинеског развоја, као и да ће унутрашње потенцијале претварати у могућности глобалног развоја [Foreign Language Press, 2014]. С друге стране, остаје нејасно до којих мера се и сама НР Кина придржава тих истих стратегија и дискурса када је реч о заштити њених сржних националних интереса, као што су Јужно и Источно кинеско море, Тибет, Синђанг или развијање партнерства са безбедносним иницијативама које су креирале друге државе ради контролисања раста Кине, као што су Квадрилатерала (QUAD) чије су чланице САД, Аустралија, Јапан и Индија и друга бројна питања. У својим говорима кинески председник Си Ђинпинг наглашава да иако НР Кина прати путању мирољубивог развоја, друге државе не могу очекивати да ће НР Кина то радити на уштрб сопствених националних интереса, територијалног суверенитета, друштвеног развоја и државне безбедности. Уосталом, земље које покушају да угрозе кинеске виталне националне интересе, сусрешће се са одговарајућим кинеским одговором [Foreign Language Press, 2014].

ТЕОРИЈСКИ ОКВИР ИСТРАЖИВАЊА

НР Кина своје спољнополитичке иницијативе представља као мотор свог глобалног развоја. Стога јој се као приоритетни задатак намеће креирање нових економских, безбедносних и технолошких међудржавних односа, по чијим правилима ће она успостављати како глобалну мрежу партнера, тако и институције и норме према којима ће се партнери управљати. Као што је већ напоменуто, структуре односа најпре се морају креирати, а потом и прихватити као благотворне од стране других укључених страна, односно партнера. Стварање и прихватање ових нових структура међудржавних односа, директно је условљено капацитетима структуралне моћи и нивоом стратешког кредибилитета државе чији је она носилац [Strange 1988; Митровић 2012]. Стратешки кредибилитет показује да иако се једна држава може међународно позиционирати оснаживањем капацитета тврде моћи, то не условљава и подизање њеног

глобалног ауторитета. Дакле, стратешки кредибилитет је база из које креће прихватање државе као партнера или лидера глобалном развоју [Yan 2019]. Уколико се понашања једне државе разуме као морално, очекује се да ће друге државе бити охрабрене да га усвоје као валидан образац понашања и опхођења према другим актерима у међународним односима. Пратећи логику ствари, стратешки кредибилитет је „копча” између глобалног ауторитета и амбиција држава да стварају и шире своју зону утицаја. Будући да се стратешки кредибилитет гради, развија и на крају прихвата управо у међудржавним односима, сасвим је јасно да он у себи носи релационистичке предзнаке. За кинеску страну, моћ проистиче из тих односа и самим тим једна од његових основних демонстрација јесте управљање/контролисање, што она пак представља као заједничко грађење тих истих односа [Yaqing 2018: 242]. Стога, стратешки кредибилитет своје пуно значење добија кроз односе с другим државама, јер тек у односима са партнерима ми разумемо на који начин они разумеју наша стратешка деловања и замисли. На овом месту се види веома важна карактеристика релационистичке теорије, а то је „релационистичка рационалност” (*relational rationality*). Релациона теорија међународних односа не негира рационалност као веома битну одредницу у спољнополитичком понашању, већ наглашава чињеницу да се она манифестује кроз развијање односа с другим државама. Свакако, интензитет упостављања односа зависи од величине и врсте моћи, ауторитета и моралности коју поседује страна која иницира успостављање односа или продубљивање сарадње. Ипак, кроз ову „релационистичку рационалност”, државе стварају контекст манипулације, усмеравања и креирања структуре односа тако да реализују своје националне интересе и остварују материјалне и нематеријалне добити [Yaqing 2018: 223]. Уколико држава у контексту међудржавних односа није прихваћена као морално упориште по којем остале државе усмеравају или равнају своје спољнополитичко деловање, онда та држава нема условљавајућу подршку креирању структуре међудржавних односа која ће бити прихваћена као шанса глобалном развоју.

У складу са претходним теоријским одређењем, можемо разумети и циљеве кинеске спољне политике у њеном планираном уздизању у суперсилу, будући да јој нико не оспорава те амбиције. Међутим, проблем лежи у чињеници да ли ће она у реализацији тих амбиција имати partnere или ће њен процес институционализовања реалне моћи бити оспораван и представљан као изазов по већ успостављен међународни економски и безбедносни поредак. По разумевању ствари заступника релационистичке школе међународних односа што једна држава има више међународних партнера то је она моћнија, а што има више блиских међународних пријатеља то је њена безбедност на вишем нивоу [Yaqing 2018]. У том смислу, „умрежени свет” представља свет моћи, тј. глобалне моћи. Ту моћ највећим делом одређују „спојеви”, односно, ко је с ким повезан и у коју сврху [Стефановић-Штамбук 2010: 327]. У свету међуповезаности и међузависности, земља која има највећи број „повезница” (*connections*) постаће „средишњи играч” са капацитетима да открије кључ иновација и глобалног

одрживог развоја. Истовремено, реализација таквих капацитета значи и да је та земља у могућности да постане актер који ће одређивати стандарде глобалног развоја [Slaughter 2009]. С друге стране, морамо бити свесни да ширење мреже партнера може имати и ефекат ограничења моћи. Односи могу имати, такође, још једну негативну страну, у смислу да оставају по страни оне земље које нису из самоизабраних или наметнутих разлога активни делатници света међузависности, што подстиче додатну неједнакост и неукључивост у глобалним размерама [Slaughter 2009]. У овом контексту, можемо схватити један део разлога за кинеско инсистирање да склапање партнерства с њом није условљено никаквим економским, политичким, вредносним или другим ставом или судом.

У кинеском релационистичком поимању међународних односа, можемо тражити зрно заметка разложног објашњења зашто НР Кина инсистира на чињеници да се њена спољна политика базира на дијалектици комплементарности (*zhongyang*), а не на дијалектици антипода. Будући да НР Кина не припада хомогенизованој заједници Запада која „Другог” представља, а потом и према њему делују као према изазивачу, учавамо реализацију инструменталних циљева НР Кине у њеном представљању и прихватању као партнера глобалног развоја, јер на основу геостратешких, геополитичких и геоекономских анализа Пекинг увиђа да су глобални ланци снабдевања, већина рута и извора допремања нафте и гаса под америчком контролом. Уосталом, идентитет једне државе директно утиче на њене односе са међународном заједницом (*一个国家的身份确定了这个国家与国际体系的基本关系 – yi ge guojia de shenfen queding le zhi ge guojia yu guoji tixi de jiben guanxi*) [秦 2008].

Zhongyang дијалектика је базирана на неколико принципа, од којих је први инклузивитет и, заправо, значи да су силе, објекти или ствари које се налазе у интеракцији муђусобно инклузивно повезани. Слично Хегеловој дијалектици, и кинеска традиција свет види као целину сачињену од интерактивних поларитета. Међутим, кинеска традиција каже да ти поларитети граде органско и трансформативно јединство. Као пример узима се јин и јанг. Јин и јанг нису издвојени и независни делови реалности, већ два међусобно повезана дела која чине трансформативно јединство, који не постоје као теза и антитеза, већ као ко-тезе (*co-thesis*) [Yaqing 2018: 170]. Дакле, разлика је у чињеници да по кинеској традицији не долази до искључивања друге стране, него до стварања хармоничног јединства и стабилности кроз процес сталне трансформације. Истиче се да је успостављање хомогенизоване целине од међународне заједнице јалов посао и да ће разлике увек постојати. У том смислу, напредак не настаје из сукоба два поларитета и елиминацијом слабијег, већ из сталног проналажења заједничких интереса у тим разликама. Овим долазимо до другог принципа који се дефинише као комплементарност. Комплементарност заправо представља чињеницу да се два поларитета међусобно надопуњују, и да равнотежа није статичка категорија већ се одржава кроз динамичку комплементарност полова. У том смислу снага једног пола је и његова истовремена слабост, што по систему комплементарности директно

чини снагу другог пола [Yaqing 2018: 176]. Као пример комплементарности кинески теоретичари узимају кинеску реч за противречност – *maodun* (矛盾). Први карактер *mao* – 矛 – означава копље, док се други *dun* – 盾 – односи на штит. На овом примеру, кинески теоретичари показују начин функционисања логике комплементарности, односно, међусобног надопуњавања у стварању хармоничне органске целине [Yaqing 2018: 176]. Дакле, по овој логици објекти који се налазе у некој врсти општења, међусобно се не потиру, већ се надопуњују и стварају стабилну целину. Ово нас уводи у трећи принцип *zhongyang* дијалектике, који се одређује као хармонија. Иако кинеска философија види поларитете као основу постанка и функционисања свега, промена и напредак не настају из конфликта разлика, већ из трансубјективне укључивости и константног процеса трансформативности, односно у хармонизовању разлика као начина проналажења одрживог решења и обезбеђивања заједничког развоја [Yaqing 2018: 178]. Међутим, овакав став је доведен у питање практичним деловањем кинеске спољне политике, а нарочито у односима са САД. Пекинг истиче да је америчко разумевање међународних односа и глобалне безбедности застарело и да је базирано на принципу хегемоније, традиционалне политике моћи и унилатерализма. Као илустрацију овога узимамо Белу књигу о националној одбрани НР Кине из 2019, у којој се новоди да су међународни безбедносни систем и поредак у великој мери изазвани хегемонизмом, традиционалном политиком моћи, унилатерализмом и константним регионалним конфликтима. Сједињене Америчке Државе своје безбедносне и одбрамбене стратегије креирају тако да одговарају унилатерализму и подстрекивању глобалних сукоба [Xinhuanet 2019]. Такође, високи политички званичник и дипломата НР Кине, Јанг Ђич (Yang Jiechi) изјавио је да САД нису више у позицији да саме процењују успешност њихове демократије и ниво заштите и поштовања људских права, већ би то требало да уради међународна заједница и државе широм света. У том контексту, глобална равнотежа снага не дозвољава да САД своје виђење уређења и функционисања међународног поретка намећу као вредносну јединицу или упоришну тачку тог истог међународног поретка, јер Западно мишљење није глобално јавно мњење. Такође, САД својим спољнополитичким понашањем и финансијском хегемонијом креирају бројне препреке стабилном функционисању међународног поретка [Nikkei Asia, 2021]. Овакав став НР Кине можемо посматрати са неколико аспеката. Најпре, можемо разумети као још једну у низу потврда да НР Кина више неће бити пасивни посматрач, већ активни делатник у изградњи структуре глобалне владавине. Дакле, својим деловањем НР Кина потврђује да су Западном економском моделу и систему вредности, а по коме је НР Кина и успела да реализује „резултате политике реформе и отварања” неопходне промене у смислу реалног одсликавања позиција земаља у развоју.

Међу кинеским теоретичарима влада идеја да постојећи међународни поредак пати од неколико недостатака и самим тим директно лоше утиче на глобалну стабилност и развој. Најпре, међународни поредак који су САД успостављале након завршетка Хладног рата не одсликава

све очигледније промене које настају као последица економског развоја земаља у развоју. Инсистирањем на таквом међународном поретку, који је уједно и одсликавање неодрживе глобалне равнотеже снага, потребе земаља у развоју се или маргинализују или је њихова реализација условљена политичким, војним и/или безбедносним захтевима. Међународне институције настале у таквом поретку не решавају проблеме глобалног развоја, већ стварају амбијент у којем се продубљује јаз између богатих и сиромашних [秦 2008]. Структуре моћи производе несразмере отежавајуће за грађење међународног система. Неподударности стварне моћи у међународној заједници и формализоване моћи у њеним постојећим институцијама, упадљиво указују у ком обиму постојећи мултиполаризам поседује посебности које нису уважене, а делују у текућем успостављању међународног система [Stefanović-Štambuk 2008: 34]. Ово је НР Кина и потврдила креирањем бројних нових глобалних и регионалних финансијских и безбедносних институција, механизма или аранжмана сарадње, као што су Азијска банка за инвестиције у инфраструктури и Шангајска организација за сарадњу. Уосталом, НР Кина је спровођењем „политике реформе и отварања” постала један од најактивнијих реконструктора постојећих и конструктор нових међународних институција, чији је рад базиран на сасвим другачијим вредностима од оних које нуди Америка са њеним савезницама [Mitrović 1995; 2018: 18]. Управо у овим институцијама НР Кина демонстрира своје капацитете структуралне моћи успостављања новог типа међудржавних односа. Принципи развијања сарадње у оквиру, од стране Кине иницираних институција, подесни су кинеском разумевању ојачавања регионалне и/или глобалне позиције сваке укључене државе, а самим тим и институције. У збирном деловању доприносе глобалном развоју.

Овим путем НР Кина покушава да међународни поредак промени изнутра. За промене које се дешавају изнутра, НР Кина верује да стварају атмосферу прихватања кинеског ауторитета, а не наметање кинеских идеја и стандарда развоја. Будући да промене настају заједничким деловањем изнутра, овде се намеће питање реципроцитета, за које кинеска страна истиче да је од приоритетног значаја за међудржавне односе. Дакле, остаје нејасно на који начин државе економски, политички и војно слабије у односу на НР Кину пружају реципроцитет и да ли то можемо схватити као неки облик условљавања и/или наметања кинеских националних интереса као приоритетних? Из овога можемо закључити да НР Кина постојеће разлике прво жели да приближи сопственом виђењу и разумевању начина успостављања међународног поретка, а потом да се друга страна активно придржава хармонизације успостављања заједничких интереса, али тако да не изазивају реализацију кинеских националних интереса и спољнополитичких иницијатива које у себи носе јасне геополитичке и геоекономске предзнаке. С друге стране, поједини истраживачи наглашавају да се реципроцитет не везује само за реализацију себичних интереса, већ да је велики замајак продубљивању мултилатералне сарадње и хармонизацији интереса земаља чланица, јер се појединачни интереси

земаља чланица и мултилатералног аранжмана не могу посматрати као изоловане, већ међусобно увезане и надопуњујуће јединице [Yaqing 2020]. Кинески истраживач Ђин Јаћинг [Qin Yaqing 2018: 303] наглашава да је реципроцитет златно правило реализације националних интереса. Сасвим разумљиво, све је ово у служби прихватања НР Кине као државе која доприноси глобалном развоју, а не државе чије акције одговарају понашању вука ратника (*wolf warrior diplomacy*) [Cheum and Wilhelm 2021].

СИСТЕМ ГЛОБАЛНЕ ВЛАДАВИНЕ И НР КИНА

Глобална владавина одређује се као систем односа успостављан кроз деловање и дефинисање правила институцијама и процесима, а чији је крајњи циљ обезбеђивање глобалног развоја и превазилажења глобалних изазова [Wang and Rosenau 2009: 5–6]. Такође, поједини истраживачи глобалну владавину дефинишу као клуб који је фокусиран на превазилажење глобалних изазова, кроз обезбеђивање јавних добара на глобалном нивоу. Тим путем, креира се глобални нормативни оквир, којим се убрзава/олакшава и проширује постојећа међународна сарадња приликом доношења одлука [Morton 2017: 17]. Стефановић-Штамбук [2009: 420], пак, истиче, да највећа слабост глобалне владавине управо лежи у придеву глобални, јер се њиме упућује на степен уједначености који се у стварности уз најбољу вољу и пуну слободу маште, не може пронаћи, из разлога што планета јесте једна, али свет није један. У том смислу, слабост се види у чињеници постављања глобалног захтева за свет који није интегралан, јер не постоји један цели јединствени свет, већ више „делимичних светова”. Из тога произлази да глобална владавина не може да буде потпуна из неколико разлога. Најпре, из разлога подељености света на развијене, неразвијене и земље у развоју. Потом, деобна линија у виду култура и религија указује да народи широм света на себи својствен, дакле различити начин, доживљавају циљ и методе „уједначавања” света. Илустративан пример тога представља војни извоз демократије. У том смислу, можемо разумети да се релационизам НР Кине одсликава у њеним амбицијама да „угради” своје елементе (интересе и идеје) у систем глобалне владавине, што пак, представља као хармонизацију и заједничко учење. Истиче се да је то у служби јачања гипкости и прилагодљивости глобалног управљања глобалној динамици међудржавних односа и промена у односима моћи. Пратећи природу логике овако предочених дефиниција и „магловитости” концепта глобалне владавине, можемо препознати неколико његових главних карактеристика, међу којима се као прва издваја условљеност карактера система глобалне владавине глобалном равнотежом снага. У том смислу, систем глобалне владавине одсликава глобалну равнотежу снага, као и амбиције држава да промене или задрже своју глобалну позицију моћи. Потом, као његова следећа карактеристика примећује се да тај исти систем директно може утицати на процес глобалног позиционирања земаља у развоју, по принципу да се исправност њихових националних интереса (не) мери поистовећивањем

са националним интересима најмоћнијих држава света. Стога, глобална владавина као систем у сталном настајању са горе наведеним карактеристикама представља једну од идеја и конкретних пракси која се може објаснити коришћењем релационистичке теорије међународних односа, будући да она исказује односе који постоје између агената и успостављене структуре односа. Према разумевању ове школе, однос утицаја је двосмеран. С једне стране, држава кроз своје спољнополитичко деловање и у складу с природом и опсегом моћи и стратешког кредибилитета покушава да створи атмосферу или контекст који ће бити у служби подржавања или редефинисања постојеће глобалне равнотеже снага. С друге стране, већ успостављена структура глобалног управљања тежи да управља понашањем држава, што се представља као обезбеђивање предвидљивости понашања.

Када се овако постављени концепт, односно систем глобалне владавине анализира из угла кинеске спољне политике, учачамо неколико чињеница: НР Кина више не представља изоловану јединицу међународног друштва, већ активног делатника у адаптивности глобалне владавине и глобалне равнотеже снага променама које сама ствара континуираним „уношењем” својих националних интереса у систем глобалне владавине. Пратећи логику ствари, систем глобалне владавине био би у служби подржавања кинеског виђења глобалне равнотеже снага и кинеске позиције у међународном поретку. Овакво понашање НР Кине сасвим је очекивано из неколико разлога. Најпре, очекивано је даљом реализацијом резултата „политике реформе и отварања”, када је НР Кина показала не само да напушта концепт самодовољности, већ и да кроз стратешко понашање тренутну глобалну равнотежу снага прилагођава реализацији идеје Средишњег царства. Дакле, НР Кина своју спољну политику не само да прилагођава међународним правилима, већ и сама креира услове и начине остваривања глобалне међузависности, што пак поједине државе интерпретирају као кинеску агресивност [Mitrović 2019]. Такође, овакво понашање у спољној политици можемо разумети и као чињеницу да Пекинг у својим стратегијама и иницијативама, међународни систем не доживљава више као простор за спровођење револуције, већ као простор за реализацију (гео)политичких и (гео)економских интереса. Дакле, кинеско интегрисање у међународну заједницу можемо описати као кинеско напуштање схватања себе као заробљеника глобалне борбе са осталим великим силама, тј. као развијање идеје о себи као средишњем „играчу у интегрисаном свету” [Стефановић-Штамбук 2010]. Овакву поставку ствари, јасно учачамо пажљивом анализом званичних кинеских стратешких докумената и говора кинеских званичника. Наиме, у Белој књизи националне одбране НР Кине из 2015. године, која се узима и као прва војна стратегија НР Кине, можемо прочитати да се у глобалној равнотежи снага и структури система глобалног управљања одвијају историјске промене. Кина као велика развојна економија, сусреће се са бројним безбедносним и економским претњама и изазовима, што значи да је пред Кином веома тежак задатак у обезбеђивању националног уједињења, очувања терито-

ријалног интегритета и реализације развојних циљева и планова [The State Council of the PRC, 2015]. НР Кина се суочава са веома компликованим питањем прихватања кинеских идејних решења и амбициозних и контроверзних иницијатива као мотора глобалног развоја и упоришне тачке у обезбеђивању глобалне безбедности. Међутим, за кинеске теоретичаре ово питање не везује се само за кинеску спољну политику, већ и за САД и њене савезнице, у смислу да ли оне поседују довољно капацитета у прилагођавању промењеним структурама односа и позицијама земаља у развоју, будући да су се навикле да диктирају међународна правила пословања и стандарде у обезбеђивању безбедности које друге државе морају неупитно поштовати [Wang 2018]. Доживљај ломљења Западне хомогенизоване целине успостављене након завршетка Хладног рата, нарочито је био интензивираан када је кинески председник Си Ђинпинг (Xi Jinping) међународним партнерима понудио успостављање „заједнице заједничке судбине човечанства” (*community of common destiny for humankind* – 人类命运共同体 – *renlei mingyun gongtongti*) и тиме почео трасирати пут НР Кине који подразумева инсистирање да међународна заједница, а првенствено Запад, поштује виталне кинеске националне интересе.

Према кинеском разумевању, Заједница се реализује по основним принципима који су подељени у четири категорије: 1) консултације; 2) партнерство; 3) развој и 4) дијалог. Консултације представљају једну од најзначајнијих карактеристика демократије и, такође, требало би да буду један од главних начина у развоју система глобалне владавине кроз хармонизовање националних интереса држава. У том контексту, кинеска страна се залаже за развој својеврсног облика „консултативне демократије”, која подразумева једнакост држава у међународним односима, одсуство хегемоније, успостављање глобалне равнотеже снага која ће, заиста, одсликавати реалну позицију и капацитет моћи земаља у развоју [Tobin 2018]. Ово је нарочито значајно, ако имамо на уму да НР Кина не подржава војне и класичне системе савезништва, већ заговара Нови концепт безбедности (新安全观 – *xin anquan guan*), који је базиран на консултацијама, сталном изналажењу и хармонизовању различитих интереса с циљем развоја заједничког поверења, дељених користи и партнерске једнакости држава [Xiong 2009]. Дакле, консултације значе односе, а односи су основа из које извире моћ. Сводно, фокус владајућих елита требало би да буде на стварању што већег броја „повезница” као оквира за превазилажење заједничких изазова. Уколико моћ извире из односа, та иста моћ не може се толико контролисати, колико се она усмерава и оркестрира. Повезивање различитости у јединствену целину, далеко је боље за глобални развој и безбедност него постојање обичног скупа неповезаних делова [Slaughter 2009]. Ово нас уводи у други принцип стварања Заједнице, а то је партнерство (*partnership*). Према појединим теоретичарима, партнерство, односно партнерска дипломатија (*partnership diplomacy*), представља један од начина у кинеским амбицијама стварања структуре односа, а последично и контекста у којем ће НР Кина бити прихваћена као бене-

волентна сила и добротинитељ глобалном развоју, миру и безбедности [Tobin 2018]. Након тога, издваја се развој, као један од основних и захтеваних принципа у стварању Заједнице. Према кинеском виђењу развој је основа искорењивања сиромаштва, а самим тим и тероризма, религијског екстремизма и сепаратизма. Стога, државе широм света требало би да заједничким и координисаним акцијама раде на глобалном развоју. Ово је од нарочите важности за политичку и безбедносну стабилизацију земаља, које поседују огроман геополитички и геоекономски значај по глобални развој [Tobin 2018]. Напоследку, издваја се и дијалог. НР Кина заступа становиште да се безбедносни изазови морају превазилазити вођењем дијалога и тражењем заједничког и одрживог решења, а не подстрекивањем трке у наоружању [Tobin 2018]. Међутим, на овом месту се, поново, можемо вратити на питање кинеског (не)подржавања дијалога и консултативне дипломатије када је реч о њеним сржним националним интересима, где можемо издвојити Јужно кинеско море и Синђанг.

МИРОЉУБИВИ РАЗВОЈ У ПРАКСИ – НОВА ПОНУДА ГЛОБАЛНОМ РАЗВОЈУ?

Мирољубиви развој (和平发展 – *heping fazhan*) као дипломатски дискурс и спољнополитичка пракса НР Кине представља реформулисан концепт који је Џенг Биђиен (Zheng Bijien) тадашњи заменик директора Партијске школе Централног комитета Комунистичке партије НР Кине, на Боао форуму одржаном 2003. године представио међународним партнерима. Према његовим речима, НР Кина ће своје амбиције у грађењу хармоничног света и успостављању глобалне мреже партнера заснивати на платформи мирољубивог успона (和平崛起 – *heping jueqi*) [Hayoun 2009]. Реформулисање речи „успон” у реч „развој” настало је као последица негативног призива изазван историјским сведочанствима. У том смислу, тадашњи кинески председник и лидер четврте генерације власти КП Кине у говору „Кинески успон је прилика за Азију” врши семантичку замену, и тако мирољубиви успон постаје мирољубиви развој [Popović 2018]. Постоје различита одређења мирољубивог развоја. Најпре, НР Кина на званичном/пропагандном нивоу мирољубиви развој дефинише као: „Кина би требало да путем сопственог развоја доприноси обезбеђивању глобалног мира. Кина би свој развој требало да базира на сопственим ресурсима, реформама и иновацијама, али да истовремено отвори своја врата према међународној заједници и учи од других држава” [Gov.Cn, 2011]. У истом контексту, мирољубиви развој подразумева, да уколико једна земља жели да се развија, она мора дозволити и другима да се развијају у исто време. Једнако тако – уколико Кина жели да буде безбедна, мора настојати да се и друге осећају безбедним [Dai 2011: 20]. У том смислу, можемо приметити да мирољубиви развој настаје као покушај кинеског одговора не само на промењене услове, равнотежу снага, изазове и могућности на глобалном нивоу, већ и потребама домаћег кинеског становништва настале као резултат вишедеценијског кинеског економског развоја. У истом контексту,

поједини теоретичари наглашавају да мирољубиви развој представља кинески покушај дубљег повезивања Кине и међународне заједнице, остваривања друштвене кохезије и борбе за моћ [Наyouн 2009]. Пратећи ову логику можемо рећи да мирољубиви развој представља кинески покушај истовремене и паралелне реализације како спољнополитичких циљева, без изазивања међународне заједнице, тако и циљева на равни унутрашње политике. Ови циљеве не могу се посматрати као одвојене категорије, већ као међусобно повезани „колосеци”, који стварају атмосферу сарадње као директног доприноса реализацији кинеских националних интереса. Стога, можемо рећи да одређеним делом кроз дискурс мирољубивог развоја НР Кина одговара на захтеве које поставља „игра двоструког нивоа” (*two level game*). Наиме, на овај начин, једна држава мора да приближи или помири међународне и домаће захтеве тако да не изазове подозрење међународне заједнице и не подјарми политички легитимитет на домаћем плану [Putnam 1988]. У том смислу, релационистички дискурс мирољубивог развоја заснован је на стратешкој логици двоструког балансирања, односно, на логици стварања равнотеже између спољног балансирања (*external balancing*) и домаћег балансирања (*internal balancing*) [Wang 2010]. За потребе овог рада, као циљеве за увођење дискурса *мирољубиви развој*, уз наглашавање да листа није исцрпљена, може се издвојити следеће:

1. Побољшање кинеског имица у међународној заједници уз развој мреже међународних партнера;
2. Балансирање геополитичким и безбедносним стратегијама САД;
3. Одрживи развој – борба против климатских промена;
4. Војна модернизација НР Кине.

Сви ови циљеве представљају и разлоге за увођење мирољубивог развоја.

Побољшање кинеског имица у међународној заједници уз развој мреже међународних партнера

Од политичке, економске и културне изолације коју је услед неразумевања тренутка изабрала као заштиту од експанзионистичког понашања појединих држава, НР Кина је постала један од најдинамичнијих актера у међународној заједници. Како је реализовала резултате „политике реформе и отварања”, тако је и њено спољнополитичко понашање бивало све активније и глобалније не само по опсегу, већ и по карактеру. НР Кина је демонстрацијом новостечене политичке, економске и безбедносне позиције, те и структуралне моћи учинила да се њени крајњи национални циљеве објашњавају веома поларизованим дебатама. С једне стране, запажамо идеје да НР Кина релизацијом резултата „политике реформе и отварања”, а потом и понудом међународним партнерима „Иницијативе појас и пут”, беспрекидно у систем глобалног управљања уноси своје елементе и стратегије, који се доживљавају као директан допринос изнутра ка споља у обезбеђивању међународне безбедности и развоја и као иницијативе које ће реформисати/демократизовати глобалну равнотежу снага

тако да она заиста одсликава реалну позицију земаља у развоју [Moldic 2018]. С друге стране, поједине државе чији су политички и економски системи, а самим тим и идентитет базирани на сасвим другачијим вредносним постулатима то исто понашање НР Кине не разумеју као допринос обезбеђивању међународне стабилности и развоја, већ напротив као делатности које изазивају постојећи међународни поредак [Miršajmer 2017]. Поставља се питање да ли „земља свиле” скида свилене рукавице? [Митровић 2021]. Истовремено, чињеница о постојању овако поларизованих дебата говори нам у прилог томе да НР Кина још увек представља непознаницу међународној заједници. Суочавање са чињеницом да бројне државе широм света доживљавају НР Кину као потенцијалног изазивача, непоузданог партнера и државу чије се економско понашање дефинише не као обезбеђивање глобалног развоја, већ као облик економског експанзионизма, наметнуло је руководству КП Кине обавезу да промисли о кинеском имиџу у међународним односима. Као велики недостатак у кинеском понашању наглашава се одсуство транспарентности и организовања јавних расправа које се директно тичу не само реализације кинеских спољнополитичких иницијатива, већ форме и садржаја сарадње НР Кине са међународним партнерима. Дакле, како би своју сарадњу са државама широм света учинила постојанијом, стабилнијом, предвидљивијом и пријемљивијом међународним партнерима, НР Кина је начинила низ стратешких корака. Ти кораци, првенствено ослоњени на рад пропагандних мрежа, фокусирају се на представљање НР Кине као кредибилног, поузданог и вољеног партнера (*credible, lovable, and respectable*) [CNN, 2021]. Међутим, можемо рећи да велики проблем лежи у чињеници да се НР Кина ослања на деловање механизма пропаганде, а не реалних показатеља, чиме се поново не ствара могућност за одржавање јавних расправа у којима ће учествовати не само представници власти, већ и представници цивилног сектора и стручњака за дате области. Тако се стиче утисак да НР Кина намеће идеју да су њене одабране стратегије једина најбоља могућа решења, што буди сумњу не само према кинеским прокламованим идејама хармонизације интереса, већ и да се НР Кина прилагођава локалним условима на терену у реализацији спољнополитичких иницијатива при чему наглашава да свака држава има право да бира сопствени развој и политичко уређење. С друге стране, пак, свака држава која одабере да продубљује сарадњу са НР Кином у обавези је да сама креира стратегије како би заштитила своје националне интересе или плански усмеравала сарадњу са НР Кином ка секторима за које верује да доприносе политичкој стабилизацији, обезбеђивању безбедности и одрживом економском развоју.

Ширење глобалне мреже партнера, за НР Кину је од нарочитог значаја, будући да државе које су кључне за реализацију њених националних интересе, налазе се или под војном контролом, санкцијама или су блиски партнери САД. Такође, побољшање имиџа НР Кине у међународној заједници за њу је од приоритетног значаја, будући да је један од кинеских спољнополитичких циљева стварање заједнице са заједничком судбином човечанства. Стварање такве заједнице није могуће, уколико НР Кина са

међународним партнерима не успостави сарадњу реципроцитета по којој ће НР Кина бити у позицији да као стратешки кредибилан партнер одређује критеријуме обостране/заједничке добити, а да се та иста добит перципира као одговорно понашање у доприносу међународном развоју. Уосталом, стварање глобалне мреже партнера је, такође, значајно, јер је већ напоменуто да представници релационистичке школе мишљења тврде да што једна држава има више међународних партнера то је она моћнија, а што има више блиских међународних пријатеља то је њена безбедност на вишем нивоу. Такође, у свету међуповезаности и међузависности, земља која има највећи број „повезница” (*connections*) постаће „средишњи играч” са капацитетима да открије кључ иновација и глобалног одрживог развоја. Ово је за НР Кину од приоритетног значаја, уколико имамо на уму да је она постала „светска радионица”, као и највећа трговачка сила на свету и један од највећих давалаца кредита и зајмова.

Балансирање геополитичким и безбедносним стратегијама САД

У униполарном међународном поретку НР Кина је одабрала стратегију како идеолошког, тако и прагматичног неподржавања класичних војних савеза, инсистирајући на чињеници да они представљају не само хладноратовску заоставштину, већ и политику моћи базирану на хегемонизму. Овај став НР Кина заступа не само у званичним документима, као што је *China's Position Paper on the New Security Concept*, већ и у практично вођеној спољној политици. Свакако, ово стратешко размишљање било је засновано на низу анализа објективног сагледавања међународног поретка и кинеске реалне позиције у глобалној равнотежи снага. Уосталом, свака држава креира своју спољну и безбедносну политику и бира геополитичке и геоекономске стратегије у складу са сопственим преимућствима и ограничењима. Поједини теоретичари наглашавају да спољно балансирање (*external balancing*) на „тврдим основама”, односно кроз оснивање војних савезништава, за НР Кину се у униполарном међународном поретку контролисаном од стране САД из сасвим очигледних разлога показује неодрживим [Wang 2010]. У том смислу за НР Кину практично и одрживо решење било је „меко балансирање” (*soft balancing*) стратешког понашања САД, за које смо видели да га НР Кина на званичном нивоу, нарочито у документима Беле књиге о националној одбрани, доживљава као хегемонско и засновано на традиционалној политици моћи. Меко балансирање је балансирање засновано на дипломатским и стратегијама институционализовања односа којима се гради мрежа партнера углавном у економској, политичкој и еколошкој сфери, односно у оним областима у којима би НР Кина на невојној, односно, дипломатској равни успела да ублажи опсег и јачину деловања унилатералне војне политике и понашања САД [Pape 2005]. Дакле, изазов за НР Кину лежи управо у чињеници да су САД као најмоћнија сила и са аспекта тврде и са аспекта меке моћи градиле постхладноратовски међународни поредак, тако да

сваки покушај израстања било које државе у глобалну суперсилу и такмаца САД, наилази на низ препрека тако да свака од њих или у збирном деловању представља потенцијални окидач за покретање „трагедије политике великих сила”. Међународни поредак који су САД успостављале са тим циљем базиран је на низу економских и безбедносно-војних савезништва са преклапајућим чланствима у којима управо САД имају гравитациону, односно тежишну улогу. У том смислу, САД су мрежом партнерстава институционализованих кроз економско-финансијске међународне институције и војна савезништва за себе изградиле позицију моћи за коју верују да ће неупитно одређивати која држава испуњава економске, политичке и безбедносне услове да буде део хомогенизованог Западног света, да на њеној територији буду распоређене америчке војне снаге и да самим тим буде под директном америчком заштитом. Имајући све ово на уму можемо видети значај мирољубивог развоја НР Кине у њеним амбицијама стварања новог међународног политичког поретка уз паралелну елиминацију хегемонизма и политике моћи из међународних односа и имплементацију пет принципа мирољубиве коегзистенције [Митровић 2021а]. Међутим, морамо нагласити да је и кроз меко балансирање НР Кина показивала и црвену линију, односно границу до које могу ићи САД у питањима које Кина сврстава у групацију мешања у унутрашње ствари или виталних националних интереса. У прилог томе је и говор Ћијен Ћичена (Qian Qichen) за говорницом ОУН, када је нагласио да Кина нема намеру да толерише хегемонизам светског полицајца (САД), када је у питању удар на кинески суверенитет и унутрашња питања [Митровић 2021а: 193]. Поред тога, поједини кинески аутори наглашавају да је за НР Кину у балансирању САД од приоритета да се придржава дипломатске стратегије моћних држава (行大国外交战略 – *xing daguo waijiao zhanlue*) [叶自成 2000]. Је З’ченг (Ye Zicheng) истиче да би НР Кина могла да прати путању оваквог типа понашања она најпре мора имати висок ниво међународног, односно глобалног утицаја, који се не мери нивоом економског развоја или висином БДП по глави становника [叶自成 2000]. Као што је већ било показано, јачина и опсег такве врсте утицаја мери се нивоом стратешког кредибилитета који НР Кина ужива међу међународним партнерима.

Одрживи развој – борба против климатских промена

Вишедеценијско спровођење „политике реформе и отварања” довело је до реализације како позитивних циљева тако и до проузроковања негативних последица по будућу одрживост кинеског развоја, стабилности кинеског друштва и легитимитета КП Кине. Међу позитивним резултатима могу се издвојити значајно побољшање квалитета живота грађана – искорењивање сиромаштва и апсолутног сиромаштва, мењање технолошке, војне и инфраструктурне слике НР Кине [Mitrović 2021b]. Међу негативним последицама које је проузроковала постепена и континуирана реализација циљева у оквиру „политике реформе и отварања” издвајају се даље продубљивање социјалних разлика између запада и истока матице

земље. Друго, издваја се и проблем енергетске безбедности, јер је НР Кина постала највећи светски потрошач нафте, приликом чега је њена енергетска самодовољност поново била нарушена. НР Кина највећим делом ослања се на нафту коју поморским линијама комуникације увози са Блиског истока и других земаља које се не налазе само под војном контролом САД, већ су учестала мета и терористичких напада [Mitrović 2005; Зарић 2018]. Треће, велики изазов по одрживи развој НР Кине представља и нарушена животна средина, будући да „политика реформе и отварања” није била заснована на одрживој еколошкој политици². Еколошки изазови огледају се не само у расипању енергената, финансијских средстава, него и у смањивању површине обрадивог земљишта и шума, количине пијаће воде, као и у загађењу ваздуха. Све ово представља и значајне изазове, који захтевају не само хитно, већ и на дуги рок одрживо решење.

Кинеска борба против климатских промена одвија се и на унутрашњем, домаћем, и на глобалном, интерконтиненталном, плану. На унутрашњем нивоу, борбу против климатских промена НР Кина заснива на административној (ре)организацији, усвајањем низа прописа и законских решења, оснивањем бројних фондова и претварањем ове борбе у својеврсни облик друштвене борбе, чиме се шири мрежа партиципације, а самим тим и утицај КП Кине. Ширењем утицаја, КП Кина ствара бољу основу за оснаживање свог легитимитета и поистовећивање њених циљева са жељама грађана. Еволуција административно-институционалног организовања борбе против климатских промена на територији НР Кине креће од 1974. године, када је успостављен Руководећи тим за заштиту животне средине (*The Leading Team for Environmental Protection*) као једно од одељења у оквиру Државног савета. Потом, 1982. године на 23. заседању Сталног комитета петог сазива Свекинеског народног конгреса дошло је до успостављања Министарства урбаног и руралног развоја и заштите животне средине НР Кине.³ Као последњу у низу промена у успостављању институционално-административног апарата, тј. оквира за борбу против климатских промена представља Министарство екологије и животне средине НР Кине успостављено априла 2018. године, реорганизацијом Државне управе за заштиту животне средине (*Ministry of Ecology and Environment of the People's Republic of China*). Са циљем даљег оснаживања административног апарата за борбу против климатских промена, НР Кина је 2020. године основала и Национални фонд за зелени развој (*National Green Development Fund*) чији је капитал скоро 14 мили-

² Данас се у НР Кини налази седам од десет најзагађенијих градова на свету, а сви њени ионако оскудни водотокови загађени су, укључујући и морско приобаље [Митровић 2009: 21]. Такође, 2014. године загађеност ваздуха је у појединим деловима НР Кине била 30–45 пута већа од нивоа прописаног од стране Светске здравствене организације [Greenstone and Schwarz 2018].

³ Ово министарство је успостављено фузијом бројних органа: Државна грађевинска комисија (*State Construction Commission*), Државна управа за урбанистику (*State Administration of Urban Construction*), Државна управа за грађевинске пројекте (*State Administration of Construction Projects*), Национална управа за геодетске радове (*National Administration of Surveying and Mapping*) и Руководећи тим за заштиту окружења.

јарди америчких долара [Zhou 2021]. Овим фондом НР Кина отвара бројне могућности за међународну сарадњу, нарочито са земљама које располажу савременом и зеленом технологијом (绿色技术 – *luse jishi*), а која је неопходна у реструктурисању кинеске економије и кинеским амбицијама да постане држава у којој ће одрживи развој, базиран на највишим еколошким стандардима, постати питање првог приоритета. Кинески председник Си Ђинпинг нагласио је да је здрава животна средина економија по себи [Xinhua 2020]. За сада, развијање еколошке политике и свести у НР Кини по карактеру је постепено и првенствено је базирано на очувању политичке стабилности и смањивању економских трошкова [Holzmann and Grunberg 2021]. Паралелно са реорганизацијом званичне администрације као веома важног дела у стварању одрживог развоја НР Кине, бројни кинески конгломерати одвајају значајна средства за развој зелене технологије. Као илустративни пример, можемо издвојити Алибабу, конгломерат који је суфинансијер Еколошког савеза у области дигиталних финансија (*Green Digital Finance Alliance*). Такође, овај кинески конгломерат је развио апликације за праћење и смањивање емитовања угљен-диоксида у атмосферу. Тако су апликације које је покренула Алибаба до фебруара 2017. године спречиле емисију преко 150.000 тона угљен-диоксида у атмосферу [Holzmann и Grunberg 2021]. Учешће кинеских конгломерата у борби против климатских промена на домаћем плану, а чије су последице глобалног карактера, указује на активно укључивање и подизање нивоа свести кинеског друштва у процесу превазилажења овог изазова. Међутим, укључивање не само кинеских конгломерата, већ и шире друштвене заједнице отвара проблем стварања паралелних нивоа одлучивања, у којима се поједини нивои могу руководити себичним интересима, а не интересима шире друштвене заједнице.⁴ С друге стране, укључивање шире друштвене заједнице представља један од стратешких корака у кинеским амбицијама превазилажења овог изазова и реализације циљева из рата против загађења (*war on pollution*), који је НР Кина 2014. године започела у сарадњи са међународним партнерима. Овај „рат” био је законски оснажен 2015, када су унети и одређени амандмани на кинески Закон о заштити животне средине [Cang 2020].

НР Кина кроз поједине сегменте борбе против климатских промена укључује постојеће и ствара нове међународне partnere, као што је и сарадња коју развија са Агенцијом за заштиту животне средине САД [Cang 2020]. Када је реч о кинеском преузимању међународних обавеза и стварања глобалне партнерске мреже издваја се кинеско потписивање Париске конвенције о климатским променама. За сада је Кина успела да реализује одређене циљеве преузетих обавеза из ове Конвенције, као што су смањивање емисије сумпор-диоксида, азот-оксида и других штетних гасова у атмосферу. Такође, реализовала је и циљева пошумљавања, чишћења водотокова и приобаља и ширења површине обрадивог земљишта.

⁴ Постојање паралелних нивоа одлучивања представља веома озбиљан проблем и у енергетској администрацији НР Кине [Митровић и Траиловић 2013].

Међутим, НР Кина још увек не успева да смањи емисију угљен-диоксида по јединици производа и БДП по глави становника. Реализација овог циља, великим делом била је успорена и избијањем пандемије изазване вирусом ковид-19, односно структуром и садржајем циљева које НР Кина жели да реализује пакетима стимулације развоја кинеске економије и превазилажења последица поменуте пандемије. Углавном, пакети финансијске стимулације економског развоја фокусирани су на даље инфраструктурно премрежавање НР Кине и њено повезивање са земаљама региона (Climate Action Tracker). Међутим, остаје да се види да ли ће и у којој мери тај исти развој инфраструктуре бити базиран на принципима успостављања „еколошке цивилизације” (生态文明 – *shengtai wenming*).⁵ У ту сврху, НР Кина је покренула програм *China Standard 2035*. Генерални циљ овог програма је да следећа генерација инфраструктуре – телекомуникационе, друмске, железничке – буде изграђена тако да подржава реализацију циљева, као што је заштита животне средине [Cang 2020].

Може се тврдити да НР Кина борбу против климатских промена користи као средство у реализацији циљева унутрашњег развоја и спољног имиџа. Дакле, НР Кина борбу против климатских промена доживљава као још једну од платформи у ширењу глобалне мреже партнера и стварања осећаја заједништва у коме кинески фактор неће бити доживљен као изазивач, већ као партнер или лидер у стварању „еколошке цивилизације”.

Војна модернизација НР Кине

Војна модернизација, тј. модернизација националне одбране заједно са модернизацијом индустрије, пољопривреде и науке чини целину концепта „четири модернизације” (四个现代化 – *si ge xiandaihua*). Овај концепт домаћој и међународној јавности представио је Чоу Енлај (Chou En-Lai) 1964. године. Кроз војну модернизацију, руководиоци КП Кине, а самим тим и НР Кине имали су за циљ да изврше демаоизацију мишљења и да наместо тога уведу професионализам у војним пословима [Mitrović 1995]. Константна војна модернизација, постала је једна од окосница и параметара јачања и изражавања укупне националне моћи НР Кине и њеног планираног изграђивања стратешког кредибилитета на глобалном нивоу. Поред тога, војна модернизација представља један од чинилаца у кинеским амбицијама да са земљама широм света „плете” мрежу дипломатске сарадње на различитим нивоима војних партнерстава, као што су заједничке војне обуке, билатералне и здружене војне и антитерористичке вежбе и размене осетљивих информација. Када је реч о финансијској подршци војној модернизацији, она се најпре мери висином војног буџета. Војни буџет НР Кине за 2021. годину износио је око 200 милијарди америчких долара, што представља раст од 6,8% у односу на буџет који је био одређен

⁵ Стварање „еколошке цивилизације”, НР Кина је подржала и низом докумената: Смернице за промоцију зеленог појаса и пута; Посебна политичка студија о зеленом Појасу и путу и Агенди 2030. за одрживи развој. Концепт еколошке цивилизације 2018. године унет је у Устав НР Кине [Holzmann and Grunberg 2021].

за улагање у војну модернизацију током 2020. [Funiol and Hart 2021]. НР Кина је инсистирањем на континуираној и постепеној војној модернизацији пробудила подозрење појединих земаља и организација, те су оне ово оцениле као велики изазов по већ успостављени поредак међународне безбедности. Тако је у извештају „НАТО 2030: Уједињени за нову еру” [NATO 2030: United for a New Era] поднетом 2020. НР Кина дефинисана као системски ривал, који својом економском, технолошком и војном снагом, те и идеолошким вредностима на дуги рок прети да изазове геополитичке и геостратешке интересе НАТО-а, а самим тим и глобалну безбедност. Дакле, активности НР Кине могу угрозити не само јединственост НАТО-а, већ и заједничку одбрану и војну отпорност ове организације [NATO, 2020]. Из глобалистичких и униполарних разлога, НАТО своје интересе поистовећује са интересима међународне заједнице.

За кинеску страну, снажна и модерна војска је материјални предуслов праћења стазе мирољубивог развоја и одржавања система активне одбране. Стога, војна модернизација Кине представља гаранцију да страни фактор неће угрозити кинеске националне интересе или ће њихово угрожавање изискивати велика финансијска средства [叶自成 2000]. У истом смислу, наглашава се да доктрина мирољубивог развоја и војна модернизација, по кинеском разумевању ствари представљају неку врсту баланса између реализма и идеализма. Док инострани посматрачи виде парадоксалност дихотомије, дотле НР Кина то доживљава као хармонију, односно обезбеђивање развоја кроз хармонизацију заједничких тачака наизглед међусобно искључивих полова [Науon 2009].

Будући да је константна војна модернизација и професионализација кинеских оружаних снага један од главних покретача теорије о кинеској претњи, сасвим је очигледан утицај који дискурс мирољубивог развоја има у ублажавању забринутости Запада о кинеском израстању у силу, која ће бити у могућности да глобално демонстрира своје војне капацитете, што већ и чини кроз УН мировне операције. Теорија о кинеској претњи додатно је подгрејана и чињеницом да НР Кина не подржава класичне војне савезе. Стога је за НР Кину од кључног значаја да њену војну модернизацију прати практична примена Новог концепта безбедности, односно стварање глобалне мреже војних партнера на принципима консултација, усаглашавања заједничких интереса, стварања атмосфере заједничке безбедности и једнакости међу странама. У том смислу, за НР Кину од великог је значаја да грана своју мрежу војне дипломатије, будући да је безбедност у свету високе међуповезаности релационистички концепт, који се може обезбедити само кроз активну сарадњу са другим странама. Битно је напоменути, да НР Кина истиче логику да се безбедност једне државе, не може обезбедити уколико се активном сарадњом земаља не успостави заједничка безбедност [Xiong 2009]. Ова логика поимања начина обезбеђивања не само националне, већ и глобалне безбедности посредством мреже партнера, изражена је и у стратешким документима НР Кине, у којима се развој војне дипломатије оцењује као задатак од првог приоритета. На пример, у Белој књизи о националној одбрани из 2019.

године може се прочитати да је војна дипломатија веома битно средство у реализацији кинеских националних интереса. Практични резултати тога јесу да НР Кина има преко 130 дипломатских војних представника у иностранству, а у њеној земљи се налазе 116 војних аташеа из различитих земаља. Такође, редовне војне размене и посете на високом војном нивоу организују се са преко 150 земаља и чланица је у 54 војна и безбедносна дијалога [Ministry of National Defense of the People's Republic of China, 2019].

Као веома широку платформу на којој НР Кина шири своју мрежу војних партнера представљају и мировне операције ОУН. У овим операцијама, НР Кина свој активизам демонстрира пружањем логистичке, кадровске и финансијске подршке. У току 2020. године, број кинеских војника и полицајаца у мировним операцијама ОУН износио је 2.534 лица, што је пет пута од укупног броја ангажованих припадника других сталних чланица Савета безбедности ОУН (САД, Русија, Француска и Велика Британија). Такође, НР Кина је после САД, први највећи финансијер ових мировних операција, о чему сведочи чињеница да је у 2020. години издвојила шест милијарди америчких долара и тиме финансирала 15% укупних активности реализованих у оквиру мировних операција у овом формату. Када је реч о логистичкој подршци, НР Кина је изградила бројне аутопутеве, магистралне путеве, отворила бројне болнице и школе с циљем стабилизације земаља чија безбедност и развој директно зависе од успешности ОУН мировних операција. Међутим, поставља се питање да ли у кинеском ангажману обезбеђивања безбедности посредством ОУН мировних операција преовладавају хумани циљеви или је она руковођена геополитичким, геоекономским и стратешким амбицијама? [Gowan 2020].

Уколико посматрамо из угла релационистичке школе, јасно је уочљива корист по кинеске националне интересе која се ствара у троуглу односа између *војне модернизације – мирољубивој развоја – војне дипломатије*. Дакле, НР Кина континуирану војну модернизацију и професионализацију може представити као веома корисно јавно средство и допринос обезбеђивању глобалне безбедности, и то не само кроз билатералну, већ и мултилатералну и сарадњу у оквирима ОУН мировних операција. У том смислу, НР Кина би стварала другачији контекст разумевања типа и садржине подршке коју војна модернизација пружа мирољубивом развоју. Ово је за њу од велике важности, будући да се кинеско војно оснаживање и понашање доживљава као војна претња.

ЗАКЉУЧАК

Дискурс *мирољубивој развој* представља својеврсну стратегију којом НР Кина покушава да, кроз грађење и мењање односа са партнерима, створи глобалну партнерску мрежу, из које нико неће бити искључен, о чему нам сведочи „заједница заједничке судбине човечанства“. Партнерство таквог спектра у смислу географије и садржине директно утиче на прихватање НР Кине као беневољентне суперсиле чији развој директно

доприноси глобалном развоју. С друге стране, „плетење” овакве мреже, такође, веома је уско повезано с нивоом стратешког кредибилитета који је НР Кина својим ангажманима успела да достигне у међународној заједници. Такође, увођењем дискурса „мирољубиви развој 2.0”, НР Кина је недвосмислено показала да су њени интереси ка међународној заједници дугорочни. Увидели смо да, кроз овај дискурс, НР Кина покушава да одређене елементе свог економског и политичког система, а које поједине државе и организације разумеју као кинеске изазивачке делатности, представи као основу заједничког учења и напредовања кроз уважавање и неговање разлика. Кроз мирољубиви развој, НР Кина као сила која још увек са аспекта економије, војске и наоружања и дипломатије није на нивоу САД, покушава да створи атмосферу меког балансирања стратешким интересима САД. За ове стратешке интересе, НР Кина каже да су базирана на политици моћи и хегемонизму. Такође, то је у веома блиској вези с кинеским стратегијама развоја мултилатерализма, не само као платоформе за повезивање земаља, већ и за здружено креирање правила понашања која представљају израз капацитета њене структуралне моћи и охрабрење другим државама да својевољно прате њен модел развоја.

Међутим, ово се у одређеној мери може схватити и као нефер понашање НР Кине, будући да је НР Кина у систему дефинисаних правила које су САД успостављале дуги низ деценија успела да реализује циљеве „политике реформе и отварања”. Дакле, ово може бити и мач с две оштрице који прети не само да наруши углед НР Кине у међународној заједници, већ и да укаже на интересну селективност Кине у одабиру правила којима се обезбеђује предвидљивост понашања држава. Када је о томе реч НР Кина је постала веома активна у области заштите глобалне животне средине и борбе против климатских промена. Као што је показано, НР Кина користи борбу против климатских промена и креирање међународних правила као још један од доказа да ће њено планирано израстање у глобалну силу бити у складу са међународним нормама, али и да ни она неће пропустити прилику да буде један од креатора нових норми. Овим путем, НР Кина за себе ствара позицију моћи да дела као актер који ће међународни систем мењати изнутра.

Мирољубиви развој и војна модернизација као две стране истог новчића у међусобним односима отварају проблем или „парадоксалност дихотомије”. Наиме, НР Кина је константном модернизацијом и професионализацијом националне одбране пробудила подозрење појединих држава и организација. То је резултирало чињеницом да су оне у својим званичним стратешким документима кинеску модернизацију националне одбране дефинисале као дугорочни изазов по међународну безбедност, и глобални геополитички и геоекономски поредак, а што ће у великој мери одређивати њихово деловање и на унутрашњој и на спољној политици. НР Кина инсистира на чињеници да је савремена национална одбрана један од кључних подупирача у кинеском истрајавању на путу мирољубивог развоја, те стога она шири своју глобалну мрежу војних партнера како на билатералном, тако и на мултилатералном нивоу укључујући и

учешће у ОУН мировним операцијама. Кини је мултилатерализам у војној дипломатији потребан због низа стратешких разлога, али који се свode на то да може да контролише развој војне сарадње на више нивоа и у различитим сферама. Осим тога, уколико Кина буде била војно повезана с већим бројем земаља, не само са циљем продубљивања међусобног војног поверења, већ и превазилажења безбедносних изазова, отупиће се оштрица схватања Кине као реалне и потенцијалне војне претње.

На крају, будући процеси и трендови показаће да ли НР Кина има довољно капацитета да, кроз дискурс *мирољубиви развој*, пружи другим државама безбедносне и економске ресурсе на начин и у количини коју не може да обезбеди ни један други делатник међународних односа.

ЗАХВАЛНИЦА

Рад је подржан средствима Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије на основу Уговора о реализацији и финансирању научно-истраживачког рада НИО у 2022. години, број: 451-03-68/2022-14 од 17. 1. 2022.

ЦИТИРАНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Зарић, Иван (2018). *Таласокрајска димензија савремене кинеске теорије политичке науке*. Докторска дисертација. Београд: Факултет политичких наука.
- Митровић, Драгана (2009). Кина, економска модернизација и њена одрживост. У: Драгана Митровић (ур.), *Развојна политика и развојни ресурси земаља Азије*, Београд: Факултет политичких наука, 10–33.
- Митровић, Драгана (2021). Да ли земља свиле скида свилене рукавице. У: Драгана Митровић (ур.), *Пришљени шићар, нескривени змај. Кина – развој, усјон и глобални ушћицај*. Београд: Институт за азијске студије, 360–365.
- Митровић, Драгана (2021а). Сучељавање великих (2). У: Драгана Митровић (ур.), *Пришљени шићар, нескривени змај. Кина – развој, усјон и глобални ушћицај*. Београд: Институт за азијске студије, 190–193.
- Митровић, Драгана и Драган Траиловић (2013). Геополитичке последице кинеске енергетске стратегије у Централној Азији. У: *Србија и евроазијски теоријски процеси*, уредио Миломир Степић, Београд: Институт за политичке студије, 177–194.
- Стефановић-Штамбук, Јелица (2010). Предвиђање тежишних праваца међународних односа после глобалне кризе. *Српска политичка мисао*. XVII(2): 297–333.
- Dai, Binguo (2011). Istrajati na putu mirnog razvoja, *Međunarodna politika*, LXII(1142): 18–29 (Prevod Dragana Mitrović).
- [Foreign Language Press]. Xi Jinping – The Governance of China (2014). *Strengthen the Foundation for Pursuing Peaceful Development*. Beijing: Foreign Language Press.
- Greenstone Michael and Patrick Schwarz (2018). *Is China Winning its War on Pollution*. Chicago: Energy Policy Institute at the University of Chicago.
- Miršajmer, Džon (2017). *Tragedija politike velikih sila*. Београд: Ћигоја штампа. (prevod izmenjenog i dopunjenog izdanja Dragan R. Simić, Dragan Živojinović).
- Mitrovic, Dragana (2019). The People’s Republic of China at the Threshold of the New Century. In: Dragana Mitrovic (ed.), *From Socialist Modernization to Chinese Dream*, Belgrade: Institute for Asian Studies, 9–18.

- Mitrovic, Dragana (2018). China's Belt and Road Initiative: Connecting and Transforming Initiative. In: Yu Cheng (ed.), *The Belt and Road Initiative in the Global Arena: Chinese and European Perspectives*, Singapore: Palgrave MacMillan, 17–35.
- Mitrović, Dragana (2012). *Međunarodna politička ekonomija*. Beograd: Čigoja štampa.
- Mitrović, Dragana (1995). *Kineska reforma i svet: ekonomsko i političko okruženje Kine u 80-im godinama*. Beograd: Institut za ekonomiku i finansije.
- Moldicz, Csaba (2018). A New Chinese Model of Economic Development or the Renewal of the Asian Developmental State Model. In: Csaba Moldicz (ed.), *Dilemmas and Challenges of the Chinese Economy in the 21st Century: Economic Policy Effects of the Belt and Road Initiative*, Budapest: Budapest Business School, 81–106.
- Morton, Katherine (2017). The China Factor in Global Governance. *East Asia Forum Quarterly: Economics, Politics, and Public Policy in the Asia Pacific*, 9(2): 17–21.
- Pape, Robert A. (2005). Soft balancing against the United States. *International Security*, 30(1): 7–45.
- Popović, Slobodan (2018). Uticaj diskursa miroljubivog razvoja na kinesko (re)pozicioniranje u međunarodnom poretku. *Međunarodna politika*, LXIX(1171): 5–28.
- Putnam, Robert D. (1988). Diplomacy and domestic politics: the logic of two level-games. *International Organization*, 42(3): 427–460.
- Slaughter, Anne-Marie (2009). America's Edge: Power in Networked Century. *Foreign Affairs*, 88(1): 94–113.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2009). Multilateralizam i interregionalizam za novu arhitekturu globalne vladavine. *Godišnjak Fakulteta političkih nauka*, III(3): 417–436.
- Stefanović-Štambuk, Jelica (2008). *Diplomatija u međunarodnim odnosima*. Beograd: Fakultet političkih nauka i Čigoja štampa.
- Strange, Susan (1988). *States and Markets*. London: Continuum.
- Tobin, Liza (2018). Xi's Vision for Transforming Global Governance: A Strategic Challenge for Washington and its Allies. *Texas National Security Review*, 2(1): 155–166.
- Wang, Hongying and James Rosenau (2009). China and Global Governance. *Asian Perspective*, 33(3): 5–39.
- Wang, Yuan-kang (2010). China's Response to the Unipolar World: The Strategic Logic of Peaceful Development. *Journal of Asian and African Studies*, 45(5): 554–567.
- Xiong, Guangkuai (2009). *International Situation and Security Strategy*. Beijing: Foreign Language Press.
- Yan, Xuetong (2019). *Leadership and the Rise of Great Powers*. USA: Princeton University Press.
- Yaqing, Qin (2020). Diplomacy as Relational Practice. *The Hague Journal of Diplomacy*, 15 (1–2): 165–173.
- Yaqing, Qin (2018). *A Relational Theory of World Politics*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- 叶自成 (2000). 中国实行大国外交战略势在必行". 世界经济与政治 (01 期): 5–10. (Ye Zicheng. 2010. It is Imperative to China to Pursue Great Power Diplomacy Strategy. *World Politics and Economics*, 1: 5–10.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

- [Gov.Cn] Full Textl: Chinese Peaceful Development. September 6, 2011. Доступно на: http://english1.english.gov.cn/official/2011-09/06/content_1941354.htm.
- Cang, Petar C. (2020). China's Evolving Environmental Protection Law, *Mondaq*, June 18. Доступно на: <https://www.mondaq.com/china/clean-air-pollution/955486/china39s-evolving-environmental-protection-laws>.
- Cheung, Rachel and Wilhelm Benjamin (2021). Why China's 'Wolf Warriors' won't Back Down, *The WPR*. April 7. Доступно на: <https://www.worldpoliticsreview.com/trend-lines/29554/china-s-wolf-warrior-diplomacy-is-here-to-stay>.

- CNN (2021). Xi Jinping wants to make friends with the world. But Beijing can't kick its wolf warrior diplomacy. Доступно на: <https://edition.cnn.com/2021/06/02/china/xi-jinping-beijing-diplomacy-wolf-warriors-intl-mic-hnk/index.html>. Приступљено: 12. 7. 2021.
- Funairole, Matthew P. and Brian Hart (2021). Understanding China's 2021 Defense Budget. Center for Strategic & International Studies. Доступно на: <https://www.csis.org/analysis/understanding-chinas-2021-defense-budget>. Приступљено: 19. 7. 2021.
- Govan, Richard (2020). China's pragmatic approach to UN peacekeeping. Brookings. Доступно на: <https://www.brookings.edu/articles/chinas-pragmatic-approach-to-un-peacekeeping/>. Приступљено: 19. 7. 2021.
- Hayon, Jessie Ryou (2009). The Meaning of China's 'Peaceful Development' Concept. Occasional Paper 12. Доступно на: https://www.orfonline.org/wp-content/uploads/2010/11/OccasionalPaper_12.pdf. Приступљено: 8. 7. 2021.
- Holzmann, Anna and Nis Grinberg (2021). Greening China: An Analysis of Beijing's Sustainable Development Strategies. Merics. Доступно на: <https://merics.org/en/report/greening-china-analysis-beijings-sustainable-development-strategies>. Приступљено: 16. 7. 2021.
- Ministry of Ecology and Environment of the People's Republic of China. Доступно на: <http://english.mee.gov.cn/>. Приступљено: 15. 7. 2021.
- Ministry of the National Defense of the People's Republic of China. China's National Defense in the New Era, July 24, 2019. Доступно на: http://eng.mod.gov.cn/news/2019-07/24/content_4846443.htm.
- Mitrović, Dragana (2021b). Dragana Mitrović: Komunistička partija suštinski promenila sudbinu Kine. *CRI Online*, July 6 2021. Доступно на: <http://serbian.cri.cn/komentari/artical/3822/20210706/684881.html>.
- Mitrović, Dragana (2005). Strategijsko-bezbednosna pozicija Kine posle 11. septembra 2001. godine. Beogradski centar za bezbednosnu politiku. Доступно на: <https://bezbednost.org/publikacija/strategijsko-bezbednosna-pozicija-kine-posle-11-septembra-2001-godine-2/>. Приступљено: 17. 7. 2021.
- NATO (2020). NATO 2030: United for a New Era, November 25, 2020. Доступно на: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/12/pdf/201201-Reflection-Group-Final-Report-Uni.pdf.
- Nikkei Asia (2021). How It Happened: Transcript of the US-China Opening Remarks in Alaska. Nikkei Asia. Доступно на: <https://asia.nikkei.com/Politics/International-relations/US-China-tensions/How-it-happened-Transcript-of-the-US-China-opening-remarks-in-Alaska>. Приступљено: 19. 5. 2021.
- Reuters (2021). China's Debt Problem. Доступно на: <http://fingfx.thomsonreuters.com/gfx/rngs/CHINA-DEBT-HOUSEHOLD/010030H712Q/index.html>. Приступљено: 17. 5. 2021.
- The State Council of the People's Republic of China (2015). *China's Military Strategy*. May 27, 2015. Доступно на: http://english.www.gov.cn/archive/white_paper/2015/05/27/content_281475115610833.htm.
- Wang, Yong (2018). China's Vision for a New World Order. *East Asia Forum*. Доступно на: http://diplomacy.bg.ac.rs/pdf/uputstva/mp/Medjunarodni_problemi_-_uputstvo_za_autore.pdf. Приступљено: 25. 5. 2021.
- Xinhua (2020). Xi stresses ecological protection in Zhejiang tour. March 31. Доступно на: http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/31/c_138934165_2.htm.
- Xinhuanet (2019). Full Text: China's National Defense in the New Era. Доступно на: http://www.xinhuanet.com/english/2019-07/24/c_138253389.htm. Приступљено: 19. 5. 2021.
- Zhou, Twinkle (2021). China's green fund to make 'sizeable' hires for new investment unit. *Asian Investor*, May 20. Доступно на: <https://www.asianinvestor.net/article/chinas-green-fund-to-make-sizeable-hires-for-new-investment-unit/469717>.
- 秦, 亚青 (2008). 关于构建中国特色外交理论的若干思考. *CNKI*. Доступно на: <http://www.cnki.com.cn/Article/CJFDTotal-WJXY200801005.htm>. Приступљено: 18. 5. 2021.

PEACEFUL DEVELOPMENT AS AN EXAMPLE OF RELATIONAL
BEHAVIOUR OF THE PR CHINA WITHIN THE GLOBAL GOVERNANCE

by

SLOBODAN POPOVIĆ
University of Belgrade
Faculty of Political Sciences
Jove Ilića 165, Belgrade, Serbia
slobodan.popovic@fpn.bg.ac.rs

SUMMARY: Becoming the second world economy and one of the most active, assertive, but vulnerable actors too, China was urged to bring new understanding of the Global Governance. However, that understanding has to be widely accepted by the international community. Hence, China offered international partners *peaceful development* diplomatic discourse. The first part of the paper is theoretical framework. The definition of our research subject is grounded on relational theory, moral realism theory of international relations and political economic concept of structural power. The second part of the paper tackles the idea of Global Governance and how China perceives it in achieving foreign and domestic policy, security and economic goals. The third part analyses the discourse of *peaceful development* with focus on strategic reasons that pushed China to pursue it in its foreign policy. This will be helpful to understand why China insists that diplomacy is very much needed activity in its ambitions in becoming the global superpower.

KEYWORDS: relationalism, global governance, peaceful development, strategic credibility, diplomacy

